

ورود صنعت داروسازی کشور به بازارهای جهانی

قیمت گذاری، گلوگاه صادرات دارو

گفت و گوی ماهنامه «اقتصاد ایران» با مهندس علیرضا تحسیری، مدیر عامل شرکت داروسازی فارابی

اقتصاد ایران: آقای مهندس، نخست از توانایی های بالفعل و بالقوه صنعت داروسازی کشور برای خوانندگان ماهنامه بگویید.

هم اکنون بیش از ۹۶ درصد از نیازهای دارویی کشور توسط شرکت های داروسازی داخلی، تولید و تأمین می گردد. در این میان، موقعیت برای صادرات فرآورده های دارویی نیز فراهم گردیده، به طوری که امروزه علیرغم مشکلات و موانع موجود بر سر راه صدور این فرآورده ها، اقلام متعددی از محصولات دارویی کشورمان در تعدادی از کشورهای دنیا، ثبت و همپای محصولات مرجع جهانی و در رقابت با محصولات شرکت های معتبر دنیا، در بازارهای دارویی عرضه می گردند.

خوشبختانه در شرایط کنونی، فرآورده های دارویی کشورمان عموماً در رقابت با سایر تولیدکنندگان معتبر دنیا با اقبال روبه روست و از این رو، زمینه صدور این فرآورده ها به بسیاری از بازارهای دنیا، به ویژه کشورهای منطقه فراهم گردیده است.

اقتصاد ایران: آیا دارو در رهایی کشور از وابستگی به نفت جایگاهی دارد؟

در مدیریت اقتصاد بدون نفت، با صدور کالاهای سنتی نمی توان وارد بازارهای جهانی شد و اقتصاد صادرات گرا را تحقق بخشید، بلکه باید در صدور محصولات و خدمات صنعتی با فن آوری پیشرفته (High Tech)، همانند دارو، از بُعد سخت افزاری و نرم افزاری اهتمام نمود. صدور دارو به علت بالا بودن قیمت آن در بازارهای جهانی بسیار ارزآور و از اهمیت بسزایی برخوردار است. در حال حاضر، تولید غالب داروی مورد نیاز کشور، حدوداً ۵ میلیارد دلار صرفه جویی ارزی به همراه دارد و با استفاده از ظرفیت های موجود در صنعت می توان به همین میزان، از بازار دارویی جهان سهم گرفت و امکان تولید برای صادرات بیشتر نیز فراهم است.

به علاوه، دارو یک کالای استراتژیک به شمار می رود و در زمینه تولید آن، پیشرفت های چشمگیری در ایران حاصل شده است. توانمندی های موجود در صنعت داروسازی ایجاب می کند تا با نگاه بلندمدت به این صنعت ملی که حاصل سه دهه تلاش و فعالیت متخصصان میهن عزیزمان و از جمله دستاوردهای ارزشمند خود اتکایی انقلاب اسلامی است، بنگریم.

اقتصاد ایران: چه چالش هایی بر سر راه صادرات دارو، خصوصاً شیوه قیمت گذاری دارو، وجود دارد؟

شیوه قیمت گذاری دارو در کشور به یک معضل و

گلوگاهی بزرگ در فرآیند توسعه صنایع ملی داروسازی تبدیل و مانع ارتقای رقابت پذیری در بازارهای بین المللی شده است. در شیوه قیمت گذاری

به روش Mark-up (اضافه نمودن درصدی به قیمت به عنوان سود)، نادیده گرفتن دارایی های معنوی و ماهوی تولیدکنندگان در محصولات High-Tech خلاف رویه های جاری جهانی و نافی مصالح و منافع مصرف کنندگان و عاملی بزرگ در فرار منابع و سرمایه های مورد نیاز برای توسعه این حوزه صنعتی می باشد. لازم به ذکر است، کنترل قیمت دارو در قالب مکانیزم بازار در اقتصاد ما با قیمت گذاری محصولات تولیدکنندگان دارو اشتباه شده است. مشکلات حاصل از قیمت و نظام قیمت گذاری دارو در کشور را می توان به صورت زیر خلاصه نمود:

۱) در حال حاضر نظام قیمت گذاری دارو، بسیار انعطاف ناپذیر است و در واقع با شیوه قیمت گذاری بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته کاملاً متفاوت است. در این روش، با تعیین یک حاشیه سود عملیاتی ناچیز که به خودی خود با گذشت زمان حذف خواهد شد، تمام اختیارات قیمت گذاری تولیدکننده سلب می گردد.

۲) یکی از مهم ترین ایرادهای نظام قیمت گذاری دارو، عدم دخالت ارزش های معنوی و دانش و تکنولوژی مربوطه به آن است که در کالاهای High-Tech نقش تعیین کننده ای دارد.

۳) اگرچه سطح تخصصی و ارزش های تکنولوژیکی داروهای مشابه تولید داخل با یکدیگر متفاوت است، اما در نظام قیمت گذاری موجود، با همه تولیدکنندگان و تمامی محصولات دارویی به یک شیوه رفتار می شود. به عبارت دیگر، عدم تمایز قیمت بین داروهای مشابه که کیفیت آنها یکسان نیست، به منزله جایزه دادن به تولیدکننده دارو با کیفیت پایین تر و جریمه کردن تولیدکننده با کیفیت برتر است.

۴) تعیین قیمت دارو برای دوره های زمانی آتی، بر مبنای اسناد هزینه دوره های قبل از دوره قیمت گذاری

صورت می گیرد.

۵) هزینه های رعایت استاندارد (GMP)، هزینه های ضروری برای تحقیق و توسعه و هزینه های اطلاع رسانی علمی (که باید صرف به روزرسانی اطلاعات دارویی پزشکان گردد) بر خلاف نظام های قیمت گذاری دارو در جهان بوده و در محاسبه و تعیین قیمت دارو مدنظر قرار نمی گیرند.

۶) هزینه های اعتبارسنجی، اعتباردهی، کنترل و پایش کلیه ورودی های مصرفی تولید که وجه تمایز صنایع دارویی با بسیاری از صنایع دیگر است، در شیوه جاری قیمت گذاری دارو مورد توجه قرار نمی گیرند. ۷) دوره خواب سرمایه و هزینه های مربوط به الزام استفاده از آخرین استانداردها و دستورالعمل های جهانی، در قیمت گذاری دارو لحاظ نمی گردد.

۸) شیوه قیمت گذاری موجود مبتنی بر قانون مصوب سال ۱۳۳۴ (۵۲ سال پیش) بوده و هیچ گونه تغییر یا تطبیقی متناسب با شرایط روز نیافته است؛ به عبارت دیگر، با توجه به رویکردهای اقتصاد ملی و جهانی به هنگام نشده است.

۹) شیوه منسوخ قیمت گذاری دارویی به روش Mark-up در کشور ما به واقع، از دو جهت غیرقابل تحمل است: یکی به جهت عدم وجاهت اقتصادی و عدم کارکرد مناسب آن در این صنعت و دیگری به جهت اجرا و اعمال آن توسط ذینفع ها و سازمان های بیمه گر که در واقع مشتریان اصلی این کالای مهم هستند. چنین به نظر می رسد که شیوه موجود قیمت گذاری، متضمن منافع سازمان های مزبور است تا تولیدکنندگان و مصرف کنندگان.

۱۰) شایان توجه است که اعمال این همه محدودیت های قیمتی و بکارگیری رویه قیمت گذاری به شیوه عقب نگهدارنده Mark-up در حوزه صنایع دارویی برای کالاهای استراتژیک و مهمی صورت می گیرد که سالانه کمتر از ادرصد (قریب ۰/۶ درصد) از هزینه های سبد خانوار را تشکیل می دهند و طبعاً صاحبان صنایع دارویی که با علاقه وافر تصمیم به کار گرفته اند، فی الواقع اعمال سیاست های اقتصادی تثبیت قیمت و قیمت گذاری دارو - به غیر از شیوه مکانیزم بازار تحت کارکردهای نظارتی و کنترل قیمت از سوی دولت - را در جهت تأمین مصالح ملی نمی دانند.

اقتصاد ایران: رابطه قیمت و کیفیت در نظر مصرف کننده و تولیدکننده در بازارهای داخلی و خارجی تا چه حد حایز اهمیت است؟

بزرگترین معضلی که قیمت گذاری دارو به شیوه Mark-up ایجاد می کند، از میان بردن رابطه میان قیمت و کیفیت، به عنوان یکی از مهمترین ویژگی های نظام قیمت گذاری بازار است. در نظامی که قیمت توسط بازار تعیین می گردد، بنگاه تولیدی مجبور است برای حفظ جایگاه و بقای خود و کسب سود، به عرضه محصولی بپردازد که مشتری را جذب نماید. این امر از طریق ابزار قیمت و ابزار کیفیت قابل انجام است، به گونه ای که تولیدکننده از طریق کاهش قیمت و افزایش کیفیت می تواند مصرف کننده را به مصرف محصول خود ترغیب نماید. از این رهگذر، داروی ایرانی می تواند برای

ورود به عرصه‌های جهانی مزیت حاصل کند و موجب افزایش حجم صادرات فرآورده‌ها و محصولات دارویی گردد. دارو در کشور ما تحت نظارت‌های مستمر و بلاانفصال وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار دارد. بخش‌های مربوطه در این وزارت با در نظر گرفتن ضوابط و مقررات بین‌المللی در تولید فرآورده‌های دارویی و نیز لحاظ کردن استانداردهای روز داروسازی دنیا و از طریق نظارت مستقیم توسط مسوولان فنی که در کارخانه‌های داروسازی مستقر هستند، همچنین بازرسی‌های مرتب و دوره‌ای، کلیه فرآیندهای دارو را از مراحل اولیه شامل خرید مواد اولیه، انجام فرمولاسیون تا تولید، کنترل و تضمین کیفیت، مراقبت و نظارت می‌نمایند. از سوی دیگر، کلیه کارخانه‌های دارویی می‌بایست مطالعات کیفی مقایسه‌ای محصول خود را با محصولات مرجع جهانی، قبل از عرضه آن محصول، انجام و به تأیید دستگاه‌های ذریبط در وزارت بهداشت و درمان برسانند. لذا در این زمینه هیچ تردیدی وجود ندارد که داروهای ایرانی مطابق با استانداردهای بین‌المللی و روز دنیا تولید و به بازار عرضه می‌گردند.

باید توجه داشت اثربخشی و کیفیت یک دارو، زنجیره‌ای به هم پیوسته از انتخاب مواد اولیه، شرایط انبارش، فرآیند ساخت و تولید، پایش و اندازه‌گیری‌های کیفی واحدهای صنعتی از یک سو و حمل و نقل و انبارش صحیح در شبکه توزیع و داروخانه‌ها و مهمتر از همه، تجویز صحیح و علمی دارو توسط پزشک از سوی دیگر می‌باشد. همچنین، نگهداری و مصرف صحیح دارو توسط بیمار در این گردونه، تأثیر بسزایی در اثربخشی دارو دارد. ما باید همواره کیفیت و اثربخشی یک دارو را در زنجیره مذکور ببینیم. گواه این ادعا تهیه و تنظیم مستندات و مدارک گوناگون در قالب پروتکل‌های جهانی به نام DMF (Drug Master File) و ارایه به وزارت بهداشت و درمان کشورهای هدف صادراتی به منظور ثبت فرآورده‌های دارویی و احراز و اثبات کیفی محصولات می‌باشد. امروزه فارغ از مشکلات و موانع موجود بر سر راه صدور فرآورده‌های دارویی، اقلام متعددی از محصولات دارویی کشورمان در بیش از ۳۰ کشور دنیا ثبت و همپای محصولات مرجع جهانی و در رقابت با

محصولات کمپانی‌های معتبر دنیا عرضه می‌گردند.

اقتصاد ایران: سایر موانع و مشکلات صادرات دارو در صنعت کشورمان چه می‌باشند؟

صنعت دارو همانند سایر صنایع کشور در زمینه صدور محصولات خود با مشکلات بسیاری مواجه است، مشکلاتی از قبیل ورود برخی تولیدکنندگان به بازارهای جهانی قبل از استاندارد نمودن محصولات، رقابتی نبودن فضای اقتصادی کشور نسبت به فضای اقتصادی کشورهای تولیدکننده رقیب، وجود رویکرد درون‌نگر در اقتصاد کلان کشور و ناسازگاری آن با جایگاه اقتصادی و سیاسی کشورمان در عرصه بین‌الملل، ورود نا بهنگام و غیر رقابتی بعضی تولیدکنندگان کشور به بازارهای جهانی و خروج ناموفق آنها از بازارهای هدف صادراتی که منجر به از دست رفتن فرصت‌های آتی برای آنها و دیگر تولیدکنندگان خواهد شد.

به طور اختصار به سایر کاستی‌ها در عرصه صنعت داروسازی اشاره می‌کنم:

- مشکلات صنایع داروسازی در ارتقای سطح GMP و تدوین DMF‌های داروهای تولید داخل مطابق دستورالعمل‌ها و ضوابط روز داروسازی جهان
- ضرورت اخذ تأییدیه‌های بین‌المللی از قبیل FDA و WHO و امثال آن
- عدم وجود مهارت‌های لازم و کمبود نیروهای متخصص در زمینه بازاریابی بین‌المللی
- عدم وجود سازوکارها و نهادهای لازم برای ارایه خدمات پیش‌برنده و کاهش ریسک‌های صادراتی از قبیل خدمات حمل و نقل و بیمه مطالبات صادرکنندگان، به ویژه در بازارهای صادراتی موجود در کشورهای منطقه، آسیای میانه، آفریقا و امثال آن
- در اختیار نبودن اطلاعات لازم و صعوبت شناخت و ارزیابی علمی بازارهای هدف (زیرا به طور عمده، کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه، بازارهای هدف صادراتی امروز کشور ما بوده و فاقد آمار و اطلاعات ضروری برای برنامه‌ریزی بازاریابی می‌باشند).

۶) عدم انعطاف‌پذیری مقررات دارویی کشور به منظور تسهیل در صدور محصولات دارویی (در زمینه صدور مجوزهای FSC و یا تنوع در اشکال بسته

- بندی مورد تقاضای بازار صادراتی
- عدم امکان تخصیص تسهیلات مالی برای مشتریان صادراتی در بازارهای هدف موجود
- عدم پوشش حمایت‌های سیاسی از صادرکنندگان در بازارهای صادراتی
- عدم هماهنگی و همسویی دستگاه‌های اجرایی ذریبط برای تسهیل در صدور محصولات دارویی
- عدم کارکرد تمهیدات و مشوق‌های صادراتی جاری کشور برای توسعه صادرات غیرنفتی در حوزه دارو، با توجه به بازارهای هدف صادراتی موجود از قبیل خدمات بانکی، بیمه و تضمین مطالبات صادرکنندگان و حمل و نقل کالا.

اقتصاد ایران: به عنوان یکی از دست‌اندرکاران با تجربه در صنعت دارویی کشور، چه راهکارهایی را برای توسعه صادرات دارو پیشنهاد می‌کنید؟

با توجه به مشکلات مطرح شده بر سر راه صدور فرآورده‌های دارویی، به طور کلی، راهکارهای زیر به منظور برون‌رفت از وضعیت موجود پیشنهاد می‌گردند:

- رقابتی شدن اقتصاد کلان کشور با ساز و کارها و شرایط اقتصاد جهانی در زمینه‌های: تورم، هزینه‌های منابع سرمایه‌ای، دستمزدها و حذف رانت‌های موجود از اقتصاد کشور، اصلاح قوانین و مقررات کار، مالی و مالیاتی حاکم بر فعالیت‌های تولیدی
- اصلاح همه جانبه ساختار شرکت‌های داروسازی در زمینه‌های توسعه منابع انسانی، مدیریتی، سرمایه‌ای و تکنولوژی‌های تحت اختیار با بهره‌گیری از صرفه‌های ناشی از بزرگتر شدن اندازه بنگاه‌ها (ادغام) و صرفه‌های ناشی از مقیاس تولید
- تشکیل کمیته کارشناسی، متشکل از نمایندگان ذیصلاح معاونت غذا و دارو، سندیکای صنایع داروسازی و وزارت امور خارجه به منظور ارزیابی علمی و انتخاب بازارهای هدف صادراتی با توجه به مناسبات سیاسی-اقتصادی با کشورهای موجود در منطقه، آسیای میانه و آفریقا
- ارزیابی شرکت‌های داروسازی کشور به تناسب آمادگی صادراتی برای بازارهای هدف و صدور مجوز ورود به بازارهای جهانی (از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای شرکت‌هایی که استانداردهای لازم را فراهم کرده‌اند)
- تأسیس صندوق حمایت و پشتیبانی از صنایع داروسازی کشور از محل دریافتی‌های دولت از تعرفه واردات دارو به منظور اعطای تسهیلات و مشوق‌های هدفمند در راستای اهداف برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه و براساس اهداف تعیین شده در برنامه راهبردی توسعه صنایع داروسازی، به منظور تولید صادرات گرا و افزایش قدرت رقابت‌پذیری شرکت‌های داروسازی کشور.
- امید است با رفع مشکلات و موانع موجود و انجام برنامه‌ریزی‌های لازم و بایسته به منظور توسعه صادرات غیرنفتی به ویژه فرآورده‌های استراتژیک دارویی، شاهد رشد و شکوفایی روزافزون اقتصاد ملی و حضور قدرتمند کالاهای ایرانی در بازارهای جهانی باشیم. ■

